

ЛІТАРАТУРА І ГІСТОРЫЯ: СПЕЦЫФІКА ВЫКАРЫСТАННЯ МІЖПРАДМЕТНЫХ СУВЯЗЯЎ

(на прыкладзе вывучэння творчасці А.А. Куляшова)

Школьны курс беларускай літаратуры базіруецца на прынцыпе гістарызму, які па сваёй сутнасці з’яўляецца катэгорыяй міжпрадметнага зместу. Гэты прынцып “прадугледжвае канкрэтна-гістарычны аналіз мастацкага твора з далучэннем ведаў школьнікаў па гісторыі краіны” [1, с.88]. Рэалізацыя такога роду міжпрадметных сувязяў асабліва важная, паколькі яны не толькі паглыбляюць агульнаадукацыйныя веды, але і развіваюць гістарычную памяць і гістарычнае мысленне школьнікаў, фарміруюць іх све-табачанне, дапамагаюць глыбей асэнсаваць агульначалавечыя каштоўнасці.

У старэйшых класах галоўным прынцыпам канструявання зместу літаратурнай адукацыі з’яўляецца гісторыка-храналагічны прынцып, таму сувязі літаратуры і гісторыі набываюць большую значнасць. Рэалізацыя такіх узаемасувязяў пачынаецца са знаёмства з біяграфіяй пісьменніка, што дае непасрэднае ўяўленне пра яго ўдзел у грамадскім жыцці краіны, дапамагае выявіць сувязі паміж творчасцю і актуальнымі праблемамі часу.

У прыватнасці, пры разглядзе біяграфіі А. Куляшова¹ варта ўзгадаць пра тое, як гістарычны лёс краіны адбіўся на ўласным лёсе паэта. Настаўнік можа выкарыстаць цікавыя матэрыялы В. Куляшовай, Л. Рублеўскай², звярнуцца да паэмы А. Куляшова “Далёка да акіяна”. Урок можна правесці і ў форме завочнай экскурсіі “Па дарогах Аркадзя Куляшова”. Папярэдне вучні падзяляюцца на тры групы, кожная з якіх рыхтуе “падарожжа” па “свайму” раёну (Хоцімскаму, Касцюковіцкаму і Мсціслаўскаму). Выкарыстанне на

¹ У Праграме для ўстаноў адукацыі, якія забяспечваюць атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі, з беларускай і рускай мовамі навучання з 12-гадовым тэрмінам навучання (Мінск, 2007) на вывучэнне творчасці А. Куляшова ў 10 класе адведзена тры гадзіны; таму ёсць падставы разглядаць біяграфію паэта пазтапазна, у кантэксце яго творчасці.

² Куляшова В. Лясному рэчу праўду раскажу: Літаратуразн. эсэ. – Мінск, 1989. – 335 с.; Куляшова В. “Паслаў мне лёс блакітную раку...” // Род. слова. – 1994. – № 2. – С.3 – 7; Куляшова В. Гісторыя аднаго верша. Вершы пра каханне // Род. слова. – 1997. – № 2. – С.178 – 190; Куляшова В. Лебядзіная песня Аркадзя Куляшова // Род. слова. – 2000. – № 9. – С. 104 – 105; Куляшова В. У суровы век жыў суро́ва: Пра А.Куляшова // ЛіМ. – 2001. – 24 жн. – С. 13 – 15; Куляшова В. З радаводу Аркадзя Куляшова // Род. слова. – 1996. – № 1, 2, 4, 5, 7; Рублевская Л. Карусель Аркадыя Куляшова // Беларусь сего́дня – 2004. – 10 апр. – С.5 і інш.

ўроку макетаў геаграфічных карт раёнаў Беларусі, звязаных з жыццёвымі і творчымі пуцявінамі А. Куляшова, фотаздымкаў альбо слайдаў, зборнікаў вершаў паэта будзе спрыяць лепшаму засваенню матэрыяла.

Важна, каб старшакласнікі авалодалі ўменнямі выкарыстання гістарычных ведаў, неабходных для аналізу мастацкіх твораў. Можна рэкамендаваць наступныя прыёмы ажыццяўлення сувязяў паміж літаратурай і гісторыяй: ●складанне “слоўніка эпохі” (М. Крот); ●складанне сінхраністычных табліц з улікам храналагічнай паслядоўнасці асноўных гістарычных падзей, падзей культурнага жыцця і важнейшых падзей з жыцця і творчасці пісьменніка; ●чытанне і аналіз фрагментаў прац вучоных-гісторыкаў, дзённікаў, успамінаў вядомых грамадскіх дзеячаў, літаратараў, дзеячаў навукі і культуры; ●чытанне і аналіз фрагментаў з твораў на тэму гісторыі, якія ў мастацкай форме аднаўляюць гістарычныя падзеі, ствараюць атмасферу пэўнай эпохі; ●выкананне індывідуальных заданняў (напрыклад, падрыхтоўка гістарычнага каментарыя да мастацкага твора, гісторыі яго напісання); ●правядзенне завочных экскурсій па мясцінах, звязаных з жыццём і творчасцю пісьменніка).

Неабходнай умовай аналізу мастацкіх твораў з’яўляецца стварэнне духоўнай атмасферы эпохі пэўнага гістарычнага перыяду, выяўленне яе сувязі з важнейшымі падзеямі ў эканамічным, палітычным і культурным жыцці краіны. “<...> Одна из первостепенных задач, встающих перед нами — создание на уроке образа эпохи. Быт и нравы, духовная атмосфера, культурные традиции и веяния <...> — все это должно предстать не в общих словах, а в панораме из конкретных фактов <...>,” – слухна заўважае Н. Лейдэрман [2, с.105]. Так, без аналізу сацыяльна-палітычнай сітуацыі 1930-х гадоў немагчыма разглядаць нізку вершаў “Маналог”, якую А. Куляшоў прысвяціў сваім рэпрэсаваным сябрам Ю. Таўбіну і З. Астапенку.

Міжпрадметныя сувязі паміж літаратурай і гісторыяй прадугледжваюць таксама сучаснае прачытанне класічных твораў, актуалізацыю іх мастацка-эстэтычнага зместу. Сучаснае прачытанне “грунтуецца на аснове паслядоўнага гістарызму, які дазваляе знайсці і зразумець у мастацкім вопыце мінулага тое, што не страціла свайго значэння і належыць народу, чалавечтву” [3, с. 5]. На сённяшні дзень як гістарычныя разглядаюцца намі вершы А. Куляшова, напісаныя ў ваенныя і пасляваенныя гады (сярод праграмных твораў – “Над брацкай магілай”, “На паўмільярдным кіламетры”, “Я хаце абавязаны прапіскаю”). Аналізуючы творы, неабходна не толькі паказаць, у якіх адносінах яны знаходзяцца са сваёй эпохай, з асобай аўтара, але і асэнсаваць іх гуманістычна-эстэтычную скіраванасць.

Такім чынам, цесная сувязь паміж урокамі роднай літаратуры і гісторыяй – дзейсны сродак, які забяспечвае самаразвіццё, самапазнанне

асобы, паглыбляе ўменні параўноўваць, абагульняць, аналізаваць матэрыял па сумежных дысцыплінах, што, у канчатковым выніку, забяспечвае развіццё патрыятычных пачуццяў і духоўнага патэнцыялу навучэнцаў.

Літаратура

1. *Лясун Л.* Развіццё творчага патэнцыялу асобы вучня сродкамі сумежных дысцыплін (Маст. літ. і гісторыя) // Бел. мова і літ. – 2003. – № 1. – С. 86-96.
2. *Лейдерман Н.Л.* Об изучении теории литературы в старших классах // Литература в школе. – 2000. – № 5. – С. 104-111.
3. *Івашын В.* Вывучэнне літаратуры на гісторыка-літаратурнай аснове. Тэарэтыка-метадычная праблема // Роднае слова. – 2005. – № 9. – С.4-6.